

Оксана МЕДВІДЬ

кандидатка історичних наук, доцентка, доцентка кафедри історії України та правознавства, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, вул. Івана Франка, 24, м. Дрогобич, Україна, індекс 82100 (oksana-medvid@ukr.net)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8777-976>

Андрій КАДИКАЛО

аспірант кафедри історії України та правознавства, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, вул. Івана Франка, 24, м. Дрогобич, Україна, індекс 82100 (am0001bc@gmail.com)

Бібліографічний опис статті: Медвідь, О., & Кадикало, А. (2024). Зайнятість українців-переселенців у Польщі в період російсько-української війни. *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія Історія, Спецвипуск*, 96–101. doi: <https://doi.org/10.24919/2312-2595.spec.8>

ЗАЙНЯТІСТЬ УКРАЇНЦІВ-ПЕРЕСЕЛЕНЦІВ У ПОЛЬЩІ В ПЕРІОД РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Анотація. *Мета дослідження* – проаналізувати сфери зайнятості українських переселенців на території Польщі в період російсько-української війни. **Методологія дослідження** спирається на загально визнані принципи системності, науковості, авторської об'єктивності. **Наукова новизна** полягає у дослідженні сфер зайнятості українських мігрантів у Польщі в період широкомасштабного російського вторгнення на територію України. **Висновки.** Великі польські компанії пропонують для чоловіків переважно місця у будівельній, металургійній, автомобільній та транспортній галузях промисловості. Найбільший попит є на такі професії, як водій, деревообробник, зварювальник, слюсар, екскаваторник, робітник м'ясної промисловості, сантехнік. Для жінок переважно пропонують роботу у фізіотерапії, громадському харчуванні, готельному, сільськогосподарському і садівничому господарстві, косметичній, торговельній, кравецькій та перукарській промисловості. Також на польському ринку праці є попит на лікарів, медсестер, стоматологів, фармацевтів, фізіотерапевтів, IT-фахівців, вихователів дитячих садків, вчителів української та англійської мов, посади яких можуть зайняти українці. Українці намагаються знайти роботу, яка б відповідала їхній освіті чи була споріднена з попередньою роботою на Батьківщині. Що правда робота на спеціалізованих посадах із слабким знанням польської мови може становити проблему. Можна стверджувати, що в період російсько-української війни українські переселенці в Польщі працюють у багатьох сферах економіки як наймані працівники, а також активно займаються підприємницькою діяльністю. Загалом українці в Польщі становлять найчисельнішу групу працюючих іноземців.

Ключові слова: українці-переселенці, Польща, російсько-українська війна, працевлаштування, сфера зайнятості, ринок праці.

Oksana MEDVID'

PhD, Associate Professor of Department of Ukraine's History and Law, Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, 24, Ivan Franko Str., Drohobych, Ukraine, postal code 82100 (oksana-medvid@ukr.net)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8777-976>

Andriy KADYKALO

Graduate Student of the Department of Ukraine's History and Law, Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, 24, Ivan Franko Str., Drohobych, Ukraine, postal code 82100 (am0001bc@gmail.com)

To cite this article: Medvid', O., & Kadykalo, A. (2024). Zainiatist ukrainsiv-pereselentsiv u Polshchi v period rosiisko-ukrainskoi viiny [Employment of Ukrainian immigrants in Poland during the Russian-Ukrainian war]. *Problemy humanitarnykh nauk: zbirnyk naukovykh prats Drohobyt'skoho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Seriya Istorii – Problems of Humanities. History Series: a collection of scientific articles of the Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, Special issue*, 96–101. doi: <https://doi.org/10.24919/2312-2595.spec.8> [in Ukrainian].

EMPLOYMENT OF UKRAINIAN IMMIGRANTS IN POLAND DURING THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR

Abstract. *The purpose of the study is to analyze the spheres of employment of Ukrainian immigrants on the territory of Poland during the Russian-Ukrainian war. The research methodology is based on generally recognized principles of systematicity, scientificity, authorial objectivity. The scientific novelty consists in the study of the spheres of employment of Ukrainian migrants in Poland during the period of the large-scale Russian invasion of the territory of Ukraine. Conclusions. Large Polish companies offer mainly positions for men in the construction, metallurgical, automotive and transport industries. The greatest demand is for such professions as a driver, a woodworker, a welder, a locksmith, an excavator, a worker in the meat industry, and a plumber. For women, they mainly offer work in physiotherapy, public catering, hotel, agricultural and horticulture, cosmetic, retail, tailoring and hairdressing industries. There are also jobs for Ukrainians on the Polish labor market demand for doctors, nurses, dentists, pharmacists, physiotherapists, IT specialists, kindergarten teachers, Ukrainian and English language teachers. Ukrainians try to find a job that corresponds to their education or is related to the previous job in the Motherland. It is true that working in specialized positions with a weak knowledge of the Polish language can be a problem. It can be argued that during the Russian-Ukrainian war, Ukrainian immigrants in Poland work in many areas of the economy as employees, and are also actively engaged in entrepreneurial activities. In general, Ukrainians in Poland constitute the largest group of working foreigners.*

Key words: *Ukrainian immigrants, Poland, Russian-Ukrainian war, employment, sphere of employment, labor market.*

Постановка проблеми. З початком повномасштабного російського вторгнення на територію України сотні тисяч українців змушені були виїхати за кордон. Як відомо, значну кількість біженців прийняла Польща. Для українських переселенців сусідня держава надала чимало пільг. Зокрема, для родин з дітьми діють програми «Сім'я 500+» (щомісячне фінансування призначається у розмірі 500 злотих на дитину), «Dobry Start» (одноразова грошова допомога 300 злотих), «40+» (забезпечення житлом українців, при цьому поляки можуть отримати 40 злотих на день на особу за надання безкоштовного харчування та проживання переселенцям) та ін.

Та не важаючи на грошову допомогу та інші пільги, більшість українців намагаються знайти в Польщі роботу. Це зумовлено низкою причин. По-перше, для нормального проживання призначеної допомоги недостатньо, а по-друге, частина переселенців мають намір залишитися в Польщі на довший час, або ж обрати цю країну місцем постійного проживання. Тому проблема забезпечення українців набуває щоразу більшої актуальності.

Аналіз останніх досліджень. З початком повномасштабного російського вторгнення проблема працевлаштування українських мігрантів за кордоном стала предметом зацікавленості істориків, правознавців, економістів. Зокрема О. Литвинчук та О. Юрківський розглядали міграційні процеси українців в умовах російсько-української війни та їх вплив на економіку європейських держав (Литвинчук, Юрківський, 2023). Г. Мельник охарактеризувала трудову міграцію українців до Польщі у 2014–2022 рр. (Мельник, 2022). Соціальний аспект міграційних процесів в Україні в умовах російсько-української війни висвітлили А. Сімахова та І. Церковний (Сімахова, Церковний, 2022). Окремі аспекти проблеми вивчали В. Тельвак та В. Ільницький (Telvak, & Ilnytskyi, 2023).

Питання працевлаштування українських біженців у Польщі подано у статистичних даних на офіційних інтернет-ресурсах Воєводського управління праці в Жешуві (Дані Воєводського

управління..., 2022), Державної міграційної служби України (Державна міграційна..., 2022), Національного інституту стратегічних досліджень (Національний інститут..., 2023).

Мета статті – проаналізувати сфери зайнятості українських переселенців на території Польщі в період російсько-української війни. Реалізація поставленої мети передбачає розв'язання таких завдань:

- дослідити пропозицію польського ринку праці для українських переселенців;
- охарактеризувати основні сфери господарства Польщі, де працевлаштовані українські мігранти;
- показати значення праці українських переселенців для розвитку економіки Республіки Польща.

Виклад основного матеріалу. Широкомасштабне російське вторгнення в Україну 24 лютого 2022 р. призвело до масової міграції населення до країн Європейського Союзу. Польща однією з перших прийняла українських біженців. Станом на 06.09.2022 р. після вибуху війни до Польщі приїхали 5,95 млн. українці, 430 тис. з них знайшли тут роботу. Оновлені дані від 13.10.2022 р. показують, що від 24.02.2022 р. до Польщі прибули майже 7 млн. українців, натомість понад 5,2 млн. повернулися до України (Дані Воєводського управління..., 2022).

Хоча це може бути дивно, українці насправді не заповнили ринок праці у Польській республіці. Через близькість кордону існує велика конкуренція серед самих українських громадян, а привабливих пропозицій роботи небагато. Цьогорічний звіт Гданського технологічного університету для Gremi Personal показує, що найбільша концентрація працівників з України була у трьох воєводствах: Мазовецькому, Лодзінському та Поморському (Дані Воєводського управління..., 2022).

Згідно з даним ZUS (Zakład ubezpieczeń Społecznych на зразок Соцстраху) в Польщі на кінець 2023 р. працювали понад 755,8 тис. українців. Для порівняння у березні 2022 р. кількість застрахованих громадян України в Польщі становила 666,7 тис., що на 39,7 тис. більше, ніж у грудні 2021 р. Найбільше українців працюють у Мазовецькому (184,1 тис.), Великопольському (89,2 тис.), Нижньосілезькому (88,6 тис.), Сілезькому (71,7 тис.) і Малопольському (62,2 тис.) воєводствах (Дані Воєводського управління..., 2022).

Цікаво, що у промислово розвиненому Сілезькому воєводстві переселенці з України не склали конкуренцію польським робітникам. Експерти пояснюють, що для роботи на промислових підприємствах, наприклад, в автомобілебудуванні, потрібні навички, досвід і знання мови, а українцям, які шукають роботу в Польщі, цього поки що бракує. Небагато українців знайшли роботу в Нижньосілезькому воєводстві, де мало пропозицій найпростіших робіт, особливо їх не вистачає за межами найбільшого міського центру, яким є Вроцлав.

Згаданий звіт Гданського технологічного університету акцентує очевидну закономірність – українці знаходять найкраще оплачувану роботу в урбанізованих регіонах, де є більший попит на людей, які виконують найпростіші роботи, в тому числі в широкому розумінні послуг (Мельник, 2022).

Доцільно зауважити, що заробітна плата українців – невисока. Згідно з доповіддю Personnel Service, більшість з них заробляють менше 4 000 злотих на місяць. 10 % задекларували вищі заробітки ніж 6 000 злотих. Більшість українців щомісячно витрачають на проживання до 500 злотих на місяць, майже 30 % – до 1000, натомість кожен десятий витрачає до 2 000 злотих. Ці витрати можуть здаватися низькими, але варто звернути увагу на той факт, що 58 % з опитаних отримали від роботодавця квартиру, 38 % користуються безкоштовним транспортом до робочого місця, і 30 % отримують допомогу на харчування. Українці часто також надсилають частину своїх заробітків родичам, які залишилися в Україні. За даними аналітичного агентства Gremi Personal, 75 % працевлаштованих українців здійснювали переказ коштів на батьківщину. Зокрема, 35,4 % з них передавали понад половину виплати, а 39,1 % – менше половини.

Згідно з даними підкарпатських районних відділів праці, станом на листопад 2023 р. 978 підприємців задекларували бажання працевлаштування громадян України (Дані Воєводського управління..., 2022). Ці компанії пропонують для чоловіків переважно місця у будівель-

ній, металургійній, автомобільній та транспортній галузях промисловості. Найбільший попит є на такі професії, як водій, деревообробник, зварювальник, слюсар, екскаваторник, робітник м'ясної промисловості, сантехнік. Для жінок переважно пропонують роботу у фізіотерапії, громадському харчуванні, готельному, сільськогосподарському і садівничому господарстві, косметичній, торговельній, кравецькій та перукарській промисловості.

Також на польському ринку праці є попит на лікарів, медсестер, стоматологів, фармацевтів, фізіотерапевтів, IT-фахівців, вихователів дитячих садків, вчителів української та англійської мов (Економічна правда, 2023).

Воєводське управління праці в Жешуві повідомило, що від початку збройного конфлікту в Україні до кінця 2023 р. 36 000 осіб почали легальну роботу на Підкарпатті або скористалися активними формами підтримки громадян України. Лише торік у цьому воєводстві знайшли роботу кілька тисяч сусідів із-за східного кордону (Працівники з України знаходять..., 2024).

Загалом українці в Польщі становлять найчисельнішу групу працівників- іноземців. На кінець серпня 2023 р. їх кількість становила 691,6 тис. осіб, або ж 59,3 % від усіх іноземних працівників (Економічна правда, 2023).

Польські роботодавці все охочіше працевлаштовують працівників з України. У яких галузях промисловості їх можна знайти найчастіше? Касир, продавець – для роботи за такою професією обов'язкова чинна санітарно-епідеміологічна книжка. Будівельник – ця професія дуже популярна серед українців завдяки простим вимогам. Найчастіше на будівництві можна зустріти молодь зі Східної України. Жнивир – більшість пропозицій роботи такого типу з'являється в період з травня до вересня. Як показує статистика, українці можуть становити до 80 % працівників цієї галузі. Навантажувач – для виконання цього виду робіт необхідно пройти курси спеціаліста. Найбільшим стимулом для працівників з України є високий заробіток, який коливається від 20 до 30 злотих за годину роботи (залежить від регіону країни та розміру підприємства). Водій – українці найчастіше працюють тут як постачальники послуг для поляків, які мають автомобіль, зареєстрований в UBER. Бажаною характеристикою цьому випадку є знання польської мови – тільки такі співробітники з України можуть розраховувати на хороші оцінки клієнтів і більшу кількість замовлень.

Чверть польських компаній туристичної та готельної індустрії працевлаштовує іноземців, причому більшість останніх (понад 90 %) – українці, йдеться у звіті, підготовленому Польським агентством розвитку підприємництва (PARP) у співпраці з Ягеллонським університетом (Дані Воєводського управління..., 2022). Як повідомлялося, біженці з України можуть розраховувати на роботу першочергово як помічник на кухні, покоївка, кухар та офіціант. Це не надто прибуткові посади, але у випадку з українцями, які шукають роботу в Польщі, перешкодою залишається мовний бар'єр та можливе підтвердження відповідної освіти.

«Польські роботодавці зазвичай хвалять працівників з України, хоча наголошують, що в більшості випадків їм потрібно ретельно вчитися» – розповів Ришард Жонса, співвласник компанії JAR Kielnarowa, яка працює в дорожній та будівельній галузі (Працівники з України знаходять..., 2024).

Як зазначив директор Воєводського управління праці в Жешуві Томаш Чоп, «більшість з українців є хорошими й ефективними працівниками, які готові залишатися в неробочий час, якщо це необхідно» (Дані Воєводського управління..., 2022).

Як зазначають польські роботодавці, українці намагаються знайти роботу, яка відповідає їхній освіті чи була споріднена з попередньою роботою на Батьківщині. Щоправда, праця на спеціалізованих посадах зі слабким знанням польської мови може становити проблему, однак, як подає дослідження EWL, 47 % українців можуть розмовляти польською мовою на побутовому рівні. Окрім того, 68 % опитаних українців сказали, що на робочому місці розмовляють українською мовою. Це пов'язано з тим, що у багатьох фірмах, які послуговуються двома мовами, керівниками є саме українці (Працівники з України знаходять..., 2024).

Українські переселенці в сусідній державі намагаються зайнятися також приватним підприємництвом. Кожен десятий бізнес у Польщі відкривають громадяни України, повідо-

мив Польський економічний інститут. За даними PІE, у 2022–2023 роках громадяни України створили у Польщі 44,5 тисяч компаній. Ць свідчить про активну підприємницьку діяльність. У 2023 році створено приблизно 28,6 тис. українських діючих ФОП, тобто в 1,8 раза більше, ніж за весь 2022 рік (Економічна правда, 2023). Це становить 72 % усіх підприємств, зареєстрованих в Польщі іноземцями. Частка українського бізнесу, яким керують жінки, становить приблизно 38 %.

Українські підприємства працюють переважно в таких галузях: будівництво (24 %), інформація та зв'язок (18 %) та інші види послуг (14 %) (Економічна правда, 2023).

Незважаючи на вплив українських мігрантів, мала кількість українських чоловіків спричинила нестачу робочої сили. Експерти вказують, що причиною дефіциту працівників є заборона виїзду українських чоловіків за кордон, а також спрощений доступ громадян України до ринків праці в інших країнах ЄС, яким українці користуються, виїжджаючи до Німеччини, Голландії та ін. При цьому 34 % респондентів мають намір повернутися в Україну якнайшвидше (Державна міграційна..., 2022).

Висновки. Великі польські компанії пропонують для чоловіків переважно місця у будівельній, металургійній, автомобільній та транспортній галузях промисловості. Найбільший попит є на такі професії, як водій, деревообробник, зварювальник, слюсар, екскаваторник, робітник м'ясної промисловості, сантехнік. Для жінок переважно пропонують роботу у фізіотерапії, громадському харчуванні, готельному, сільськогосподарському і садівничому господарстві, косметичній, торговельній, кравецькій та перукарській промисловості. Також на польському ринку праці є попит на лікарів, медсестер, стоматологів, фармацевтів, фізіотерапевтів, ІТ-фахівців, вихователів дитячих садків, вчителів української та англійської мов, посади яких можуть зайняти українці. Українці намагаються знайти роботу, яка б відповідала їхній освіті чи була споріднена з попередньою роботою на Батьківщині. Що правда робота на спеціалізованих посадах із слабким знанням польської мови може становити проблему. Можна стверджувати, що в період російсько-української війни українські переселенці в Польщі працюють у багатьох сферах економіки як наймані працівники, а також активно займаються підприємницькою діяльністю. Загалом українці в Польщі становлять найчисельнішу групу працюючих іноземців.

Джерела та література

- Дані Воєводського управління праці в Жешуві. (2022) URL: <https://www.polrab.pl/powiedzy-pracowcy-z-ukrainy/>
- Державна міграційна служба України : статистичні дані (2022) [Електронний ресурс]. URL: <https://dmsu.gov.ua/diyalnist/statistichni-dani.html>
- Економічна правда (2023) [Електронний ресурс]. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2023/01/10/695807/>
- Литвинчук, О., Юрківський, О. (2023). Міграційні процеси в Україні: загрози в умовах російсько-української війни. *Економіка, управління та адміністрування*, 2 (104), 71–78.
- Мельник, Г. (2022). Трудова міграція українців до Республіки Польща 2014–2022 рр. *Європейські історичні студії*, 23, 44–56. URL: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/47396>
- Пищуліна, О., Юрчишин, В., Стецюк, П., Міщенко, М. (2023). *Вплив міграційних процесів на перебіг повоєнного відновлення України, міграційну політику ЄС та країн східного партнерств*. Центр Разумкова. Київ.
- Працівники з України знаходять роботу на Підкарпатті. (2024). Nowiny 24. URL: <https://nowiny24.pl>
- Сімахова, А., Церковний, І. (2022). Міграційні процеси в Україні в умовах війни: соціальний аспект. *Економіка, управління та адміністрування*, 4 (102), 60–64.
- Супруновський, А. (2022). Вимушена міграція українських громадян в умовах російського вторгнення в Україну. *Юридичний науковий електронний журнал*. URL: http://www.lsej.org.ua/7_2022/115.pdf
- Українські біженці війни за кордоном. Національний інститут стратегічних досліджень: вебсайт. (2023) URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/ukrayinski-bizhentsi-viyny-za-kordonom>
- Telvak, V., & Pnytskyi, V. (2023). A Year of Existential War in Analytical Reflections of the Warsaw Centre for Eastern Studies. *Skhidnoevropejskyi Istorychnyi Visnyk [East European Historical Bulletin]*, 27, 249–258. [in English]. doi: 10.24919/2519-058X.27.281552

- Філіпчук, Л., Ломоносова, Н., Сирбу, О., Кабанець, Ю.** (2022). *Вимушена міграція і війна в Україні (24 лютого – 24 березня 2022): моніторинг Cedos*. URL: <https://cedos.org.ua/wp-content/uploads/vymushena-migracziya-ta-vijna-v-ukraïni.docx-1.pdf>
- Як отримати притуток в Європі: тимчасовий захист vs статус біженця.* (2023). URL: <https://visitukraine.today/uk/blog/200/yak-otrimatiprixistok-v-jevropi-timcasovii-zaxist-vs-status-bizencya>

References

- Dani Voyevods'koho upravlinnya pratsi v Zheshuvi* (2022). [Data from the Voivodship Labor Department in Rzeszów]. URL: <https://www.polrab.pl/powiedzy-pracowcy-z-ukrainy/> [in Poland].
- Derzhavna mihratsiyna sluzhba Ukrayiny : statystychni dani* (2022). [State Migration Service of Ukraine: statistical data] [Electronic resource] [Elektronnyy resurs]. URL: <https://dmsu.gov.ua/diyalnist/statistichni-dani.html> [in Ukrainian].
- Ekonomichna pravda* [Economic truth]. [Elektronnyy resurs]. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2023/01/10/695807> [in Ukrainian].
- Lytvynchuk, O., & Yurkivs'kyi, O.** (2023). *Mihratsiyni protsesy v Ukrayini: zahrozy v umovakh rosiys'ko-ukrayins'koyi viyny*. [Migration processes in Ukraine: threats in the conditions of the Russian-Ukrainian war]. *Ekonomika, upravlinnya ta administruvannya – Economy, management and administration*, 2(104), 71–78 [in Ukrainian].
- Mel'nyk, H.** (2022). *Trudova mihratsiya ukrayintsiv do Pespubliky Pol'shcha 2014–2022 rr.* [Labor migration of Ukrainians to the Republic of Poland 2014–2022]. *Yevropeys'ki istorychni studiyi – European historical studies*, 23, 44–56. URL: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/47396> [in Ukrainian].
- Pyshchulina, O., Yurchyshyn, V., Stetsyuk, P., & Mishchenko, M.** (2023). *Vplyv mihratsiynykh protsesiv na perebih povoyennoho vidnovlennya Ukrayiny, mihratsiynu polityku YES ta krayin skhidnoho partnerstv* [The influence of migration processes on the course of post-war reconstruction of Ukraine, the migration policy of the EU and Eastern Partnership countries]. Tsentr Razumkova. Kyiv [in Ukrainian].
- Pratsivnyky z Ukrayiny znakhodyat' robotu na Podkarpatti* (2024). [Workers from Ukraine find work in Podkarpattia]. Nowiny 24 – News 24. URL: <https://nowiny24.pl> [in Poland].
- Simakhova, A., & Tserkovnyy, I.** (2022). *Mihratsiyni protsesy v Ukrayini v umovakh viyny: sotsial'nyy aspekt* [Migration processes in Ukraine during the war: social aspect]. *Ekonomika, upravlinnya ta administruvannya – Economy, management and administration*, 4 (102), 60–64. [in Ukrainian].
- Suprunovs'kyi, A.** (2022). *Vymushena mihratsiya ukrayins'kykh hromadyan v umovakh rosiys'koho vtorhnennya v Ukrayinu* [Forced migration of Ukrainian citizens under the conditions of the Russian invasion of Ukraine]. *Yurydychnyy naukovyy elektronnyy zhurnal – Legal scientific electronic journal*. URL: http://www.lsej.org.ua/7_2022/115.pdf [in Ukrainian].
- Telvak, V., & Ilnytskyi, V.** (2023). *A Year of Existential War in Analytical Reflections of the Warsaw Centre for Eastern Studies. Skhidnoevropeyskyi Istorychnyi Visnyk [East European Historical Bulletin]*, 27, 249–258. [in English]. doi: 10.24919/2519-058X.27.281552
- Ukrayins'ki bizhentsi viyny za kordonom. Natsional'nyy instytut stratehichnykh doslidzhen': veb sayt.* (2023). [Ukrainian refugees of the war abroad. National Institute for Strategic Studies: website]. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/ukrayinski-bizhentsi-viyny-za-kordonom> [in Ukrainian].
- Filipchuk, L., Lomonosova, N., Syrбу, O., & Kabanets', Yu.** (2022). *Vymushena mihratsiya i viyna v Ukrayini (24 lyutoho – 24 bereznya 2022): monitorynh Sedos* [Forced migration and war in Ukraine (February 24 – March 24, 2022): Sedos monitoring]. URL: <https://cedos.org.ua/wp-content/uploads/vymushena-migracziya-ta-vijna-v-ukraïni.docx-1.pdf> [in Ukrainian].
- Як отримати притуток в Європі: тимчасовий захист vs статус біженця* (2023). [How to get asylum in Europe: temporary protection vs refugee status]. URL: <https://visitukraine.today/uk/blog/200/yak-otrimatiprixistok-v-jevropi-timcasovii-zaxist-vs-status-bizencya>